

УДК 371.13:378(436)

DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-28

Л.А. ОЛЕКСІЄНКО,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин, адміністрування та мовної підготовки Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Г.А. ЛУКАНСЬКА,

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин, адміністрування та мовної підготовки Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРІЇ

Ринок перекладацьких послуг набуває певних особливостей, а саме вимагає від майбутніх перекладачів наявності певних компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності. Тому чимало науковців апелюють до компетенцій і компетентностей як провідного критерію підготовленості сучасного випускника вищої школи, що стало підґрунтям конвертації компетентнісного підходу в систему вищої освіти за Болонською моделлю. **Австрійська система підготовки перекладачів, маючи прикладний характер, спрямована на формування професійних компетенцій для виконання усного та письмового перекладу.** Ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх перекладачів та відсутність його системного вивчення у вітчизняній педагогічній теорії і практиці дозволить розробити науково-методичні рекомендації щодо реалізації прогресивних ідей досвіду Австрії в освітньому просторі України.

У статті розглянуто процес реалізації формування ключових компетенцій професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Австрії.

Досліджено зміст навчальних планів підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Австрії і з'ясовано, що професійна підготовка перекладачів у них здійснюється на засадах компетентнісного підходу.

Здійснено аналіз дефініцій «професійна компетентність перекладача», «компетенція» перекладача та сформульовано автором власні визначення означених понять.

Також визначено найбільш значущі компетенції, які повинен мати сучасний перекладач для успішної професійної діяльності, і умовно поділено їх на дві категорії: 1) надпредметні (універсальні), ознакою яких є багатофункціональність; їх наявність дозволяє розв'язувати різні проблеми в повсякденному, професійному або соціальному житті; вони застосовуються в різних ситуаціях; багатовимірні, тобто містять різні розумові процеси й уміння (інформаційна, стратегічна, міжособистісна, соціальна, самоосвітня); 2) предметні, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю перекладача (мовна, перекладацька, культурологічна, комунікативна, технічна). Охарактеризовано кожну із зазначених компетенцій.

Проаналізовано навчальні плани підготовки перекладачів і з'ясовано, що в них чітко простежується реалізація компетентнісного підходу до професійної підготовки бакалаврів-перекладачів, а саме змістові модулі згруповано відповідно до виділених компетенцій.

Досліджено змістові модулі, які використовуються для формування компетенцій перекладача, зазначено їх мету та кількість кредитів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція перекладача, професійна підготовка перекладача, навчальний план, Австрія.

Рынок переводческих услуг приобретает некоторые особенности, а именно требует от будущих переводчиков наличия определенных компетенций, необходимых для осуществления профессиональной деятельности. Поэтому многие ученые апеллируют к компетенциям и компетентностям как ведущему критерию подготовленности современного выпускника высшей школы, и это стало основой конвертации компетентностного подхода в систему высшего образования по Болонской модели. Австрийская система подготовки переводчиков, имея прикладной характер, направлена на формирование профессиональных компетенций для выполнения устного и письменного перевода. Обстоятельный анализ зарубежного опыта профессиональной подготовки будущих переводчиков и отсутствие его системного изучения в отечественной педагогической теории и практике позволит разработать научно-методические рекомендации по реализации прогрессивных идей опыта Австрии в образовательном пространстве Украины.

В статье рассмотрен процесс реализации формирования ключевых компетенций профессиональной подготовки будущих переводчиков в университетах Австрии.

Исследовано содержание учебных планов подготовки переводчиков в учреждениях высшего образования Австрии и выяснено, что профессиональная подготовка переводчиков в них осуществляется на основе компетентностного подхода.

Проведен анализ дефиниций «профессиональная компетентность переводчика», «компетенция» переводчика и сформулированы автором собственные определения указанных понятий.

Определены наиболее значимые компетенции, которыми должен обладать современный переводчик для успешной профессиональной деятельности, они условно разделены на две категории: 1) надпредметные (универсальные), признаком которых является многофункциональность; их наличие позволяет решать различные проблемы в повседневной, профессиональной или социальной жизни; они применяются в различных ситуациях; многомерные, то есть содержат различные умственные процессы и умения (информационная, стратегическая, межличностная, социальная, самообразовательная) 2) предметные, непосредственно связанные с профессиональной деятельностью переводчика (языковая, переводческая, культурологическая, коммуникативная, техническая). Охарактеризована каждая из указанных компетенций.

Проанализированы учебные планы подготовки переводчиков и выяснено, что в них четко прослеживается реализация компетентностного подхода к профессиональной подготовке бакалавров-переводчиков, а именно содержательные модули сгруппированы согласно выделенным компетенциям.

Исследованы содержательные модули, используемые для формирования компетенций переводчика, указаны их цель и количество кредитов.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция переводчика, профессиональная подготовка переводчика, учебный план, Австрия.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реалії сучасного інформаційного суспільства викликають необхідність реалізації компетентнісного підходу як нової освітньої парадигми. Саме компетентнісний підхід розвиває у студентів здатність до саморефлексії, дає можливість мобілізувати свої знання і вміння, допомагає активувати свої особистісні якості, правильно оцінити свої внутрішні і зовнішні ресурси для здійснення ефективної перекладацької діяльності. Тому важливим етапом у навчанні майбутніх перекладачів є формування базових компетенцій, якими має володіти перекладач для успішного здійснення своєї професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням процесу навчання майбутніх перекладачів на засадах компетентнісного підходу займалися австрійські і німецькі науковці С. Адамчак-Криштофович, Г. Ауернхаймер, В. Баур, С. Гопферайх, А. Кнапп, Ф. Майер, А. Мюллер-Руквітт, Х. Ріску, П. Сандріні, Д. Шеллер-Больц, Х. Вітте та ін. Наукове дослідження зарубіжного освітнього процесу було предметом багатьох вітчизняних науковців, серед яких – О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячено цю статтю. Питання про те, яких компетенцій необхідно набути майбутнім перекладачам у процесі навчання, враховуючи зміни в суспільстві у результаті глобалізації, міграції та технічного прогресу, сьогодні є дуже актуальним. Економічна ситуація на ринку праці вимагає компетентних фахівців у галузі перекладу, однак проблема освіти перекладачів не була предметом окремих наукових досліджень і потребує ґрунтовного аналізу. Зокрема виникає необхідність аналізу та системного вивчення зарубіжного досвіду формування ключових компетенцій як основи професійної підготовки майбутніх перекладачів та розроблення науково-методичних рекомендацій щодо реалізації прогресивних ідей досвіду Австрії в освітньому просторі України.

Метою статті є висвітлення реалізації формування ключових компетенцій професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Австрії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Болонський процес орієнтований на принципово нову парадигму вищої освіти, яка спрямована на формування у фахівців-випускників певних компетенцій. У загальноєвропейському документі «Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication» («Вимоги до компетенції професійних перекладачів, фахівців з багатомовної та мультимедійної комунікації») поняття «компетенція» визначено як поєднання здібностей, знань, умінь і поведінки, необхідних для розв'язання конкретних професійних завдань у конкретних умовах [1].

Впровадження компетентнісного підходу в освіту країн-членів Європейського Союзу передбачає, що знання практичного спрямування відповідають чотирьом складовим: «знати що» – фактичний кодифікований обсяг знань, який може бути трансльовано; «знати чому» – знання наукового розуміння світу та впливу науки на розвиток людства; «знати як» – здатність розв'язувати відповідні завдання; «знати хто» – усвідомлення того, які люди «знають що», «знають чому», «знають як» [2].

Унаслідок набуття під час професійної підготовки суми компетенцій відбувається формування компетентності перекладача.

Професійну компетентність перекладача науковці визначають як суму знань (мовних, професійних, загальних і культурних), умінь, навичок їх використання під час перекладу, особистісних характеристик і соціальної поведінки, які потрібні перекладачу для успішного здійснення своїх професійних функцій [3; 4]; неоднорідне явище, що інтегрує в собі компетенції, які співвідносяться із чотирма основними аспектами діяльності перекладача у сфері професійної комунікації (міжкультурним спілкуванням у певній професійній сфері, власне професійною діяльністю перекладача, професійним перекладацьким середовищем і особистістю професіонала) [5]; широке, багатопланове, інтегральне поняття, яке означає ступінь оволодіння професією перекладача, виявляється в адекватності розв'язання фахових завдань і містить професійно-пізнавальний, особистісно-мотиваційний та соціально-комунікативний компоненти [6].

У межах нашого дослідження, погоджуючись з думками, викладеними в дисертаційних дослідженнях Т. Бочарникової [7] та О. Попової [8], під професійною компетентністю перекладача розуміємо інтегративну якість особистості, що склалася в результаті успішної трансформації нормативно визначених знань, умінь і навичок у здійсненні різних видів перекладу, набутих як у процесі навчання, так і засобами неформальної (ненавчальної) освіти у професійно-перекладацьку діяльність.

Як зазначає О. Сергеева, глобалізація в сучасному суспільстві впливає на професійне середовище перекладачів. Відстані та національні кордони зникають, а полімовність залишається. Індустрія перекладу є частиною системи міжнародного зв'язку, який стрімко розвивається, відповідно професія перекладача набуває все більшої значущості. Сьогодні майже 215 закладів вищої освіти готують перекладачів у Європі [9].

Досліджуючи підготовку перекладачів в умовах глобалізації, Є. Новікова зазначає, що європейський ринок перекладацьких послуг сьогодні розвивається стрімкими темпами та набуває певних особливостей, основними з яких є такі: збільшення ринку перекладацьких бюро; зниження цін і якості перекладу через недобросовісну конкуренцію перекладачів-фрілансерів; підвищення попиту на професійних перекладачів, які володіють сучасними програмними комплексами; збільшення кількості конференцій різних рівнів; зменшення кількості робочих мов конференцій; пріоритет англійської мови як основної робочої мови заходів; виступ учасників конференцій нерідною мовою; бурхливий розвиток «галузевої» мови, характерної для певної галузі (закладу, підприємства); відмова від послуг перекладача на користь вибору єдиної робочої мови; залучення «пілотних перекладачів» (Relais-Dolmetscher); попит на перекладачів з подвійною кваліфікацією (усні та письмові); залежність перекладацьких послуг від соціального замовлення; попит на професійний комунальний переклад [10].

Підґрунтям конвертації компетентнісного підходу в систему вищої освіти за Болонською моделлю є апелювання науковців до компетенцій і компетентностей як провідного критерію підготовленості сучасного випускника вищої школи [11].

Під професійною компетентністю перекладача розуміємо інтегративну якість особистості, що склалася в результаті успішної трансформації нормативно визначених знань, умінь і навичок у здійсненні різних видів перекладу, набутих як у процесі навчання, так і заходами неформальної (ненавчальної) освіти у професійно-перекладацьку діяльність.

Формування компетентності перекладача відбувається завдяки придбанню під час навчання суми компетенцій, які є комбінацією характеристик (що належать до знань та їх застосування, умінь, навичок, здібностей, цінностей і особистих якостей) і дозволяють забезпечити виконання професійних обов'язків на високому рівні.

Досліджуючи розвиток базових перекладацьких компетенцій, С. Егоян зазначає, що за останні 35 років склад і зміст компетенцій перекладача змінювався, що відображено як у кількості компетенцій, так і у їх сутності [12].

Ураховавши думки австрійських і німецьких науковців щодо сутності та функціональності компетенцій перекладача, відповідності їх підготовки до умов сьогодення, вивчивши документи експертної групи Європейської комісії Генеральної дирекції з питань перекладу щодо компетенцій для професійних перекладачів, фахівців з багатомовної та мультимедійної комунікації [13], зміст навчальних планів (Curriculum) підготовки перекладачів в університетах Австрії, наукові здобутки вітчизняних науковців, було визначено компетенції, які повинен мати сучасний перекладач для успішної професійної діяльності, і умовно поділено їх на такі категорії (рис. 1):

– надпредметні (універсальні), ознаками яких є: багатофункціональність; їх наявність дозволяє розв'язувати різні проблеми в повсякденному, професійному або соціальному житті; вони застосовуються в різних ситуаціях; багатомірні, тобто містять різні розумові процеси та уміння (аналітичні, критичні та ін.);

– предметні, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю перекладача.

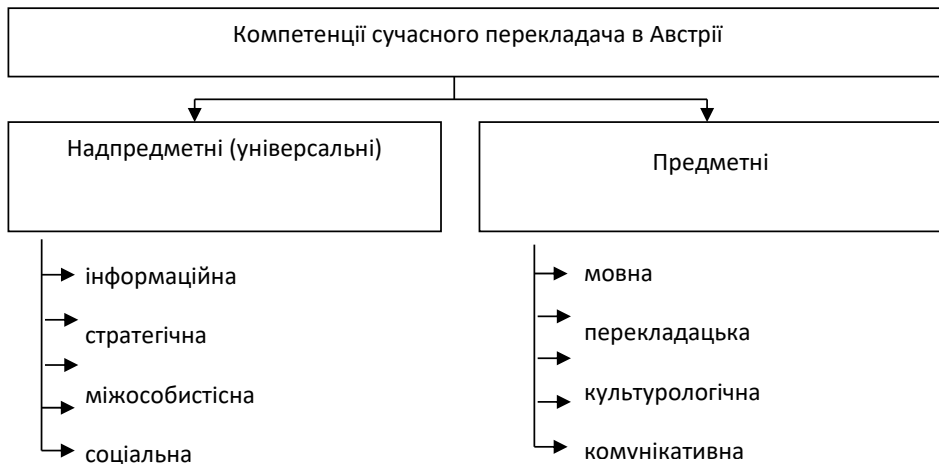

Рис. 1. Найбільш значущі компетенції, які повинен мати сучасний перекладач (за навчальними планами університетів Австрії)

Мовна (загальнономовна) компетенція передбачає глибоке знання рідної мови, знання граматичної, лексичної, ідіоматичної структур робочих мов, уміння використовувати ці структури для перекладу.

Перекладацька компетенція – сукупність знань та уявлень про сутність перекладу, його специфіку, загальну мету, завдання, які розв'язує перекладач; здатність перекладати зміст тексту, визначати труднощі в розумінні та створенні змісту тексту, використовувати перекладацькі прийоми і засоби, які допомагають подолати типові перекладацькі труднощі та успішно розв'язувати різні завдання усного чи письмового перекладу з урахуванням текстового жанру та стилю, тематики комунікативної ситуації; здатність передавати зміст

тексту мовою перекладу відповідно до домовленості між замовником і постачальником перекладацьких послуг і згідно з іншими специфікаціями проекту.

Культурологічна компетенція – сукупність знань з історії, географії, устрою, стандартів поведінки, актуальної термінології, системи цінностей та місцевої специфіки, фактів і подій соціального, політичного, економічного та культурного життя, що притаманні країнам мов оригіналу та перекладу, здатність використовувати цю інформацію в професійній діяльності, інтерпретувати й оцінювати інформацію в конкретній ситуації.

Комунікативна компетенція – знання про систему, норму і узус мови, її словниковий склад і граматичну будову, правила користування одиницями мови для побудови мовних висловів; переважне використання певних наборів мовних одиниць у різних сферах спілкування; територіальні, соціальні та професійні відмінності в їх вживанні; вплив на вибір і характер використання мовних одиниць спілкування та стосунків учасників спілкування, їх ролевих функцій [14].

Технічна (технологічна) компетенція – уміння ефективно та швидко використовувати наявні програми для підготовки тексту перекладу (корекції, верстання, редагування, використання пам'яті перекладацьких систем і баз термінологічних відповідників, програмного забезпечення з розпізнавання усної мови тощо), інструменти та ІТ-системи, які підтримують процес перекладу та його проведення; знання з освоєння нових інструментів перекладу, зокрема, пов'язаних з переведенням мультимедійних та аудіовізуальних матеріалів; знання можливостей і меж машинного перекладу.

Інформаційна (інформаційно-пошукова) компетенція передбачає знання способів установлення інформаційних та жанрових відповідностей; розроблення стратегій для документальних і термінологічних досліджень; знання методів отримання та оброблення інформації для конкретних цілей в поєднанні з інтерпретацією фактів, термінів, ідіом; уміння оцінювати достовірність інформації, отриманої з неофіційних джерел (від приватних осіб, з Інтернету); уміння ефективно використовувати програмне забезпечення та пошукові системи (електронні словники, автоматичні системи переказу); здатність створювати власні перекладацькі архіви.

Стратегічна компетенція передбачає знання стандартів якості перекладу і їх дотримання, наявність організаторських здібностей; уміння виконувати і пропонувати переклад відповідно до цілей та ситуації, визначати етапи і вибирати стратегію перекладу, обґрунтовуючи свій вибір, розпізнавати проблеми та труднощі перекладу, знаходити способи їх подолання та розв'язання, контролювати процеси, корегувати і редагувати виконаний переклад; уміння оцінювати себе і свої здібності та їх корегувати.

Міжособистісна компетенція передбачає уміння працювати з іншими фахівцями, долученими до процесу перекладу (перекладачами, коректорами, термінологами, менеджерами проектів, фахівцями з комп'ютерного оформлення), із замовниками, ініціаторами, авторами, користувачами, експертами; уміння та навички ведення переговорів, якості керівника.

Соціальна компетенція передбачає усвідомлення перекладачем своєї соціальної ролі, розуміння необхідності відповідати вимогам ринку праці, уміння шукати роботу відповідно до профілю підготовки, знаходити підхід до клієнта та встановлювати контакти з постійними клієнтами, вести перемовини з клієнтом про умови праці, терміни, права та обов'язки, особливості перекладу, раціонально планувати свій час і керувати ним під час виконання роботи тощо.

Самоосвітня компетенція передбачає усвідомлення необхідності постійного підвищення власної кваліфікації, здатність самостійно здобувати знання з різних джерел з урахуванням особистих інтересів та об'єктивних професійних потреб.

Аналіз навчальних планів підготовки перекладачів показав, що в них чітко простежується реалізація компетентнісного підходу до професійної підготовки бакалаврів-перекладачів, а саме, змістові модулі згруповані відповідно до виділених компетенцій. У навчальних планах підготовки перекладачів за фахом «Перекладознавство» Інституту перекладознавства Інсбрукського університету імені Леопольда і Франца змістові модулі згруповано відповідно до формування предметних компетенцій: мовної, культурознавчої, перекладацької, комунікативної.

Для формування мовної компетенції мови навчання (німецької мови) і вибраних іноземних мов передбачено 60 кредитів ECTS обов'язкових модулів. Метою вивчення навчальних дисциплін цих модулів є розширення та поглиблення мовних навичок німецької мови (мови навчання), вивчення граматики вибраних іноземних мов, формування мовних навичок вибраних іноземних мов, а саме: рецептивних (читання, аудіювання) у широкому спектрі видів текстів, продуктивних навичок, які передбачають граматично правильне та стилістично адекватне використання мов.

Формування мовної компетенції в навчальних планах відбувається на заняттях з навчальних дисциплін «Релевантна для перекладу мовна компетенція (німецька /англійська / французька / італійська / російська / іспанська)», «Релевантна для перекладу текстова компетенція» (німецька / англійська / французька / італійська / російська / іспанська), «Релевантна для перекладу структурна компетенція (німецька / англійська / французька / італійська / російська / іспанська)».

Для формування культурознавчої (культурної) компетенції передбачено 30 кредитів ECTS обов'язкових модулів. Метою вивчення навчальних дисциплін цих модулів є отримання знань, необхідних для виявлення та опису конкретних регіональних аспектів (соціального та політичного життя, мистецтва, музики, літератури, тендерних відносин, системи цінностей) у країнах першої та другої іноземних мов; формування навичок, необхідних для ідентифікації та опису цих аспектів з урахуванням необхідних знань для професійного перекладу, формування культурної компетенції в навчальних планах; передбачене в межах модулів «Культурознавство. Перша іноземна мова», «Культурознавство. Друга іноземна мова» вивчення навчальних дисциплін «Країнознавство (німецька / англійська / французька / італійська / російська / іспанська)», «Мови і культури у порівнянні», «Історія культури (німецька / англійська / французька / італійська / російська / іспанська)» тощо.

Для формування перекладацької та комунікативної компетенцій передбачено 50 кредитів ECTS обов'язкових модулів і 32,5 кредиту ECTS факультативних модулів. Метою вивчення обов'язкових модулів є отримання фундаментальних теоретичних знань і практичних навичок, що стосуються сфер комунікації, усного та письмового перекладу (аналіз вихідного тексту перекладу; оцінювання, прийняття рішення та аргументація обраної стратегії перекладу; переклад у мовній парі з акцентом на функціональний і текстовий варіанти перекладу з урахуванням специфіки культур у країнах першої та другої іноземних мов; використання сучасних професійних інструментів і технологій перекладу; знання та використання стратегій використання короткочасної пам'яті та консолідації). Формування перекладацької та комунікативної компетенцій відбувається під час вивчення навчальних дисциплін «Мова та опис мови», «Вступ до перекладознавства», «Вступ до фаху», «Текстовий аналіз і текстова компетенція», «Вступ до мовознавства та комунікації», «Перекладознавство», «Письмовий переклад», «Вступ до усного перекладу», «Переклад на конференціях», «Розмовний усний переклад», «Імпровізований переклад».

Метою вибіркового (елективного) модулів, які студент може обрати самостійно, відповідно до своїх уподобань і запропонованих у навчальному плані варіантів їх добору, є формування основних навичок письмового перекладу, перекладацької та комунікативної компетенції усного і письмового перекладу в мовній парі з урахуванням специфіки культури країн цієї мовної пари та з використанням сучасних технологій перекладу, знайомство з проектами вивчення одночасно кількох мов (модуль Eurocom), літературний переклад текстів різних жанрів, у тому числі мультимедійних, гендерні дослідження тощо. Це модулі «Письмовий переклад», «Розмовний усний переклад», «Імпровізований переклад», «Eurocom», «Російська мова», «Додаткова іноземна мова», «Мова, яка не вивчалася в школі» тощо. Завдяки вибіркоким модулям студенти за погодженням з керівництвом університету можуть навчатися в інших університетах м. Інсбрук на безкоштовних курсах бакалаврської програми.

Технологічна та інформаційна компетенції майбутнього перекладача формуються під час вивчення навчальних дисциплін змістових модулів «Мовні технології та термінологічний менеджмент» (навчальний план підготовки бакалаврів Інституту перекладознавства Інсбрукського університету імені Леопольда і Франца), змістового модуля «Meta-Skills» (навчальний план підготовки бакалаврів Центру перекладознавства (ZTW) Віденського уні-

верситету), змістового модуля «Комунікаційний менеджмент та інформаційні технології» (навчальний план підготовки бакалаврів Грацького Інституту теоретичного та практичного перекладознавства імені Карла і Франца).

Висновки та перспективи подальших розвиток. Отже, дослідивши зміст навчальних планів підготовки перекладачів у закладах вищої освіти Австрії, можна констатувати, що професійна підготовка перекладачів у них здійснюється на засадах компетентнісного підходу. У навчальних планах підготовки бакалаврів відбувається групування змістових модулів відповідно до компетенцій сучасного перекладача з метою професійної підготовки перекладачів з письмового та усного перекладу широкого профілю. Узагальнення досвіду австрійських університетів щодо формування ключових компетенцій професійної підготовки майбутніх перекладачів може стати основою для впровадження і реалізації компетентнісного підходу в класичних університетах України.

Список використаної літератури

1. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, 2009. – 7 p. – Mode of access : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competences_translators_en.pdf. – Title from the screen. – Last acces date: 04.12.2019.
2. Попова О.В. Компетентнісний підхід як методологічне підґрунтя професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в педагогіці вищої школи / О.В. Попова // Мова // 2015. – №. 23. – С. 146–153.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учебник / В.Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
4. Gambier Y. (2009). Kompetenzprofil von Translatoren, Experten für die mehrsprachige und multimediale Kommunikation. – Mode of access : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competences_translators_de.pdf. – Title from the screen. – Last acces date: 30.01.20.
5. Поршнева Е.Р. Междисциплинарные основы базовой лингвистической подготовки специалиста-переводчика : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : утв. 16.07.2004 / Поршнева Елена Рафаэлевна. – Казань, 2004. – 425 с.
6. Підручна З.Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Підручна Зінаїда Федорівна. – Тернопіль, 2008. – 21 с.
7. Бочарникова Т.Ф. Формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя іноземних мов у фаховій підготовці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бочарникова Тетяна Федорівна. – Харків, 2013. – 232 с.
8. Попова О.В. Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : 13.00.02 / Попова Олександра Володимирівна. – Одеса, 2017. – 483 с.
9. Сергєєва О.В. Особливості підготовки перекладачів-референтів в університетах Великої Британії та України / О.В. Сергєєва // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 82–88.
10. Новикова Э.Ю. Глобализация и перевод: подготовка переводчиков [Электронный ресурс] / Э.Ю. Новикова // Язык и культура в эпоху глобализации : сб. науч. тр. – СПб. : Изд-во СПбГЭУ, 2013. – Вып. 1, т. 2. – С. 153–161. – Режим доступа : <file:///C:/Users/Anna/Downloads/c2b4c082-8cbf-11e3-e98b-0025909acda21.pdf> (дата звернення: 11.02.2020).
11. Ковтун О.В. Компетентнісний підхід як методологічний концепт професійно-мовленнєвої підготовки авіаційних операторів / О.В. Ковтун // Вища освіта України. – К., 2009. – Тематичний вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – Дод. 4. – Т. III (15). – С. 72–82.
12. Егоян С.Г. Развитие базовых переводческих компетенций / С.Г. Егоян // Русский язык в современном мире. – 2013. – № 1. – С. 378–385.
13. European Commission, Directorate General for Translation, EMT expert group. (2009). Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf – Title from the screen. – Last acces date: 14.10.2019. (Європейська комісія, Генеральна дирекція з питань перекладу, експертна група EMT. (2009).

14. Желясков В.Я. Структура і сутність професійної компетентності майбутнього перекладача / В.Я. Желясков // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – Вип. 20 (2). – С. 126–129.